

GLOBALIZACIJA I PROBLEMI EKOLOGIJE

Dejan Živkov*

Sadržaj: Globalizacija je proces koji se neminovno odvija u današnjem vremenu. To je fenomen koji nije jednodimenzionalan nego se javlja u raznim oblicima: ekonomskim, političkim, tehnološkim, komunikacijskim, kulturnim, ekološkim... Iako mnogi ističu samo pozitivne efekte globalizacije, nju nesumnjivo prate i mnogi problemi među kojima su ekološki problemi najizraženiji. Globalno zagađenje, nemarnost multinacionalnih kompanija za prirodu i efekat staklene bašte su pitanja koja se danas ne mogu izbjeći. Svet mora vrlo ozbiljno da se pozabavi ovim pitanjem ili će u protivnom čovek samog sebe dovesti na rub propasti. Prvi koraci su napravljeni i tako mora da se nastavi jer planeta ne može da čeka.

Ključne reči: globalizacija, ekološki problemi, multinacionalne kompanije

Abstract: Globalization is process which occurs undoubtedly in current time. It isn't a one-dimension phenomenon, but it occurs in different shapes: economical, political, technological, communicational, cultural, ecological etc. Although many points out only positive effects of the globalization, it has been followed by many problems among which ecological problem is the most explicit. Global pollution, carelessness of multinational companies for the nature, green house effect etc. are unavoidable issues today. World must vary seriously tackle this problem or in contrary man will bring himself to the edge of perdition. First steps have been made and they must be continued because planet can't wait.

Key words: globalization, ecological problems, multinational companies

Predmet i problem istraživanja

U današnjem svetu neverovatnog tehnološkog napretka, gde su rast i razvoj privrede svake zemlje postali imperativ, nemoguće je ne postaviti pitanje iscrpljivanja prirodnih bogatstava i čovekovog uticaja na životnu okolinu. Pod pojmom „čovekov uticaj na životnu okolinu” danas najčešće smatramo uticaj multinacionalnih kompanija na prirodu. Multinacionalne kompanije su danas glavni akteri na svetskoj ekonomskoj sceni. Preko kontrole privrednih procesa i tehnologija, kontrole finansijskih tokova i naravno kontrole masovnih medija, MNK su postavile sebe u centar svetskih zbivanja uz svesrdnu podršku vlada najrazvijenijih zemalja. Svet se danas neosporno nalazi u krizi, odnosno postavlja se pitanje koliko ćemo još moći ovim tempom. Niko ne može da predvidi da li naš biosistem može da izdrži ovaj neverovatan progres privrede uz još neverovatniji rast stanovništva. Danas se pitanje o ekološkim problemima i mogućim rešenjima svuda postavlja i prema nekim ocenama to će biti najznačajnije pitanje sa kojim će se svet suočavati u 21. veku.

Cilj i svrha istraživanja

Osnovni cilj ovoga rada je upoznavanje čitalaca sa fenomenom globalizacije i neizbežnih problema koje ona donosi, pogotovo na polju ekologije. Globalizacija je usko vezana sa njenim glavnim nosiocima multinacionalnim kompanijama (u nastavku MNK), tako da će ukratko biti objašnjen proces nastanka fenomena globalizacije, način funkcionisanja MNK, njihov uticaj na globalnu ekonomiju i kao posledica toga, njihov uticaj na životnu sredinu.

* Dejan Živkov, stručni saradnik na Visokoj poslovnoj školi strukovnih studija u Novom Sadu

Indirektni cilj ovog rada je razvijanje svesti čitalaca o ekološkim problemima u svetu i stepenu zagađenja koji ovaj savremeni način života nosi sa sobom.

Pregled vladajućih stavova o ekološkom problemu

Problemi zagađenja i uništavanja prirode sve više zaokuplja pažnju ljudi, vlada zemalja i raznih nevladinih ili međunarodnih organizacija. U narednom tekstu će biti ukazano na preovlađujuća stanovišta koja vladaju u svetu kada je u pitanju globalno zagađenje i globalno zagrevanje i način na koji ona mogu da se reše ili ublaže.

– „U Londonu je 30. oktobra 2006. objavljen izveštaj o uticaju globalnog otopljanja na svetsku ekonomiju. Zaključak do kojeg je došao autor izveštaja, svojevremeno glavni ekonomista Svetske banke Ser Nikolas Stern, vrlo je dramatičan. Naime, on navodi da ukoliko smesta ne preduzmemo korake u pravcu zaustavljanja klimatskih promena, svet će za 50 godina biti suočen s ekonomskim i socijalnim poremećajima kakve su u 20. veku izazvala dva Svetska rata ili Velika depresija. Njegov izveštaj podrazumeva da se u sprečavanje klimatskih promena uključi čitav svet, no upravo bi na tome taj projekat mogao da se sruši. Ser Nikolas Stern, kažu oni koji ga poznaju, nije čovek koji je sklon preterivanju.”

“Njegov izveštaj, sastavljen na zahtev britanskog ministra finansija Gordona Brauna, sadrži dramatična upozorenja, pre svega vezana za svetsku privredu. Glečeri i snežni pokrivač na Himalajima bi se smanjili. Ako se setimo posledica uragana Katrina, one bi u ovom slučaju bile slične, ali višestruko jače i šire rasprostranjene. Setimo se letnjih vrućina u Evropi 2003. godine - takvi ekstremi bi već kroz 50 godina mogli da postanu normalni, s tim da bi bili još izraženiji. To ne može, a da se ne odrazi na način na koji vodimo svakodnevni život. Stoga je neophodno, upozorava ser Nikolas, smesta preduzeti odgovarajuću akciju - što duže čekamo, posledice globalnog otopljanja biće sve teže ukrotive.”¹

– Peking - Studija Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj, koja je sačinjena na osnovu ranijih izveštaja kineske vlade, Svetske banke i Kineske akademije nauka, pokazala je da u toj državi godišnje od posledica zagađenja prerano umre ili se razboli više od milion ljudi. Naučnici smatraju da je zagađenje posledica ekonomskog razvitka Kine u proteklih nekoliko godina. Rezultati istraživanja pokazuju da gotovo 300.000.000 ljudi svakodnevno pije kontaminiranu vodu, a 190.000.000 njih godišnje se razboli od bolesti prenosivih tim putem. Takođe, ukoliko se ne smanji zagađenje vazduha procenjuje se da će u narednom periodu u gradskim sredinama prerano umreti više od 600.000 ljudi, a 20.000.000 ljudi godišnje oboleće od bolesti respiratornog sistema.

– „BBC-jev stručnjak za ekološka pitanja Ričard Blek uočava četiri ključna problema. Na prvo mesto, očekivano, stavlja problem SAD. SAD su najveći proizvođač gasova koji izazivaju efekat staklene bašte i u ukupnom iznosu i po glavi stanovnika. Ukoliko neko ne ubedi Vašington da se energično uključi u borbu protiv klimatskih promena, sve manje-više gubi smisao. Drugi problem je što zemlje u razvoju, među njima Indija i Kina, baziraju svoj ekonomski rast primarno na potrošnji fosilnih goriva. Pitanje koje postavljaju jeste zašto bi i dalje smanjivale te emisije. One ne žele da im ekološka problematika ugrožava privredni rast. Treće, nema globalnih ekonomskih podsticaja koji bi pomogli Kini ili Indiji da sa jeftinog uglja, koji je ozbiljan zagađivač, pređu na skuplji ugalj koji manje zagađuje ili da ga čak potpuno izbacе iz upotrebe, što je nemoguće. Četvrti, po njegovom mišljenju najveći problem, jeste taj što u bilo kom demokratskom društvu sprovođenje dramatičnih ekonomskih promena zahteva da neki hrabar političar izađe pred birače i obeća im da će, ako samo malo zategnu kaiš, njihova deca i unuci imati svetliju budućnost. Političarima to prilično teško pada.”²

¹ <http://www.ekoforumo.org.yu/indeksuvest.asp>

² <http://vojvodina.phpblgweb.com/vojvodina-ftopic3570.html>

Postavljanje hipoteze

Multinacionalne kompanije su danas osnovni generatori globalizacije. Njihov primarni cilj je ostvarenje profita. Ovaj cilj se postavlja iznad dobrobiti zajednice, zdravlja lokalnog stanovništva, zaštite životne sredine ili pak bezbednost zaposlenih. Dokle god profit pristiže dobro je, nebitno pod kojim uslovima. Logika MNK je da ako oni ulože u projekte koji se brinu za životnu sredinu, ako povećaju bezbednost na radnom mestu, ako ulažu u dobrobit lokaliteta na kome su, to automatski znači rast troškova odnosno pad konkurentnosti. MNK ne mogu sebi da dozvole taj luksuz, jer ako one tako postupe doći će nova multinacionalna kompanija koja će zauzeti njeno mesto.

Implikativni deduktivni zaključak *modus ponens* koji bi sledio iz ovakve tvrdnje bio bi sledeći:

H1: Ako su MNK glavni generatori i nosioci globalizacije, ako je njihov glavni cilj ostvarenje profita, ako taj cilj ponekad podrazumeva i uništenje prirode, onda su MNK glavni uzročnik ekoloških promena na Zemlji.

H2: MNK jesu glavni nosioci globalizacije, njihov glavni cilj je ostvarenje profita, a taj cilj ponekad podrazumeva uništenje prirode.

H3: Dakle, MNK zaista jesu glavni uzročnik ekoloških problema na Zemlji.

U nastavku rada biće pokušaja da se ova hipoteza dokaže i opravda na bazi uvida u relevantnu literaturu koja razmatra ovu problematiku, kao i na bazi prikupljenih empirijskih podataka relevantnih svetskih agencija i nevladinih organizacija.

Metod istraživanja

Metod koji će se koristiti u pokušaju dokazivanja gore navedene hipoteze zove se „studija slučaja”. Ovaj metod uobičajeno označava intezivno i produbljeno proučavanje jednog jedinog slučaja ili fenomena. Neale i Liebert navode da se studija slučaja upotrebljava na dva načina: 1) kao izvor opisivačkih informacija i 2) kao izvor svedočanstva za proveravanje teorija, odnosno hipoteza.

U ovom radu ova metoda se može upotrebiti na oba načina. U prvom slučaju može da se upotrebi u formi pronalazjenja odgovarajućih objašnjenja globalizacije i uzroka zagađenja i kao izvor hipoteze, jer ima obeležja eksplorativnog istraživanja. U drugom slučaju ova metoda se upotrebljava u svrhu dokazivanja hipoteza. „Ono što ova metoda nosi kao pozitivne osobine jeste to da je ona usredsređena na pojedinačni problem i samim tim na proučavanje jedinstvenih osobenosti problema i njegovih svojstava. Ova metoda se primenjuje u stvarnim i životnim prilikama i podesna je za posmatranje problema sa aspekta celovitosti. Takođe je dobra stvar što ova metoda ne isključuje kvantitativan pristup proučavanju nekog problema. Kao nedostaci navode se da ova metoda kad uopštava svoje nalaze zanemaruje principe uzorkovanja i kontrole. Međutim, mnogi tvrde da problem uopštljivosti uopšte ne mora da ima vrhunski značaj”.³ Studija slučaja doprinosi uvećanju i unapređivanju znanja o nekoj oblasti, kao i u davanju predloga u rešavanju nekog problema. Ne zaboravimo i to da ona može da doprinese povećanju ljudske svesti o postojanosti nekih problema.

Rezultati istraživanja

U pokušaju objašnjenja savremene pojave globalnog zagađenja i njenih glavnih uzroka, industrije i multinacionalnih kompanija, bitno je ukazati na to kako je fenomen globalizacije nastao, odnosno koji su

³ Živan Ristić, *O istraživanju, metodu i znanju*, Ipi, Beograd, 2006. str.359

glavni principi funkcionisanja MNK. Na ovaj način pokušaću da sagledam ovo pitanje iz konteksta „upoznaj prvo neprijatelja da bi ga savladao”, jer da bismo našli rešenje za neki problem moramo dobro razumeti njegov uzrok.

U drugom delu ovog poglavlja fokus će biti usmeren prvenstveno na empirijske primere zagadenja i njenih posledica po životnu sredinu čiji su glavni uzročnici MNK.

6.1. Nastanak globalizacije i multinacionalne kompanije

„Istorijski posmatrano početak globalizacije je zapravo početak liberalizacije trgovinskih odnosa. Pojam liberalizacije vezuje se za proces ukidanja trgovinskih barijera. U XIX veku je došlo do prve velike liberalizacije koja se naziva Prva era globalizacije. Globalizacija je počela sa ekspanzijom kolonijalnih država, a pogotovo Britanske imperije, kao i sve većom industrijalizacijom koja je bila potpomognuta novim pronalascima. Prva era globalizacije traje do početka XX veka, da bi njen kraj označio početak Prvog svetskog rata”.⁴ Period između dva rata su karakterisali zahlađeni trgovinski odnosi. Tek nakon Drugog svetskog rata osnivanjem međunarodnih institucija MMF-a i Svetske banke, a kasnije i Svetske trgovinske organizacije (WTO) stvoreni su uslovi da se slobodna trgovina nastavi. Ostali bilateralni sporazumi samo su još više doprineli liberalizaciji, pre svega tu se misli na Mاستrihtski sporazum (1991) kada je stvorena Evropska unija dvanaest zemalja članica, zatim sporazum GATT (1971) koji je prerastao u WTO 1994. god. kao i sporazum NAFTA (1992) o slobodnoj trgovini između SAD-a, Kanade i Meksika.

Suština svih ovih sporazuma jeste stvaranje uslova kako bi MNK mogle nesmetano da posluju i prenose kapital, robu i usluge po čitavom svetu bez strepnje od zakonskih propisa nacionalnih država. U suštini došlo je do velikog transfera moći iz ruku demokratskih vlada i država u ruke MNK i finansijskih organizacija. Glavni zagovornici globalnih procesa Svetska banka, MMF i WTO su u rukama industrijski najrazvijenijih zemalja. Pet zemalja sa najvećim kvotama u Svetskoj banci i MMF-u imaju pravo odlučivanja u tim organizacijama. „U Svetskoj banci SAD ima kvotu 17,46%, Japan 6,75%, Nemačka 5,21%, Francuska 5% i Velika Britanija 5%. Slična je situacija i u MMF-u gde zemlje Evropske unije imaju oko 30% glasova, a SAD oko 18% glasova u ukupnim glasovima fonda”.⁵ Svetska trgovinska organizacija je proizašla iz GATT sporazuma sa glavnim ciljem da upravlja pravilima i obavezama međunarodnog trgovinskog sistema. Pravila međunarodne trgovine imaju veću obavezu za članice WTO nego članice GATT kod koga su važila pravila samo za one zemlje koje takve obaveze pojedinačno prihvate. Na ovaj način stvorena je trijada međunarodnih organizacija koje treba da omoguće više konkurencije i manje sukoba u globalnoj ekonomiji, a posebno u globalnoj trgovini.

Ovo i te kako pogoduje multinacionalnim kompanijama čiji je glavni cilj pretvaranje planete u globalno selo i stvaranje potrošačke kulture zasnovane na zapadnjačkim principima. Težnja je da se ogromnoj masi ljudi Trećeg sveta nametnu kulturni obrasci Zapada i da se na taj način stvore ogromne količine potrošača koje će kupovati proizvode multinacionalnih kompanija. Savremena telekomunikaciona tehnologija omogućuje širenje ideja koje plasiraju MNK. Procenjuje se da američke korporacije troše samo na reklamu preko 150 milijardi dolara godišnje, što je više od ukupnog iznosa koji se izdvaja za srednjoškolsko obrazovanje u ovoj zemlji.”

6.2. Principi delovanja multinacionalnih kompanija

Korporacije su veoma kompleksne strukture ljudi, tehnologije i ciljeva. Osnovna svrha postojanja korporacije je da donosi profit; stvara i podstiče nastanak novih tehnologija i proizvoda; da neprekidno raste i širi svoj domet i moć i da učvršćuje potrošački način života svuda u svetu.

⁴ <http://sr.wikipedia.org>

⁵ Đurica Acin-Međunarodni ekonomski odnosi, Novi Sad, 2003. str. 138 i 166

Korporacije nije lako razumeti. Shvatanje po kojem se vrši izjednačavanje korporacija sa ljudima koji rade u njoj je suviše usko i površno. Kad bi u pitanju bili ljudi, taj problem bi bio lako rešiv, jednostavnim smenjivanjem, odnosno postavljanjem nove upravljačke garniture. Međutim, problem nisu ljudi nego same korporacije konstruisane u velikoj meri kao autohtone mehaničke strukture za koju važe samo etički standardi samih korporacija. Osnovni problem u vezi sa korporacijama proizilazi iz njihovog ustrojstva, koji su posledica oblika i pravila u okviru kojih korporacije moraju da deluju. Za akcionare, koji su vlasnici korporacija i koji se nalaze svuda po svetu, jedino je bitno da ona ostvaruje profit i da ima tendenciju dugoročnog rasta. Sve druge vrednosti su drugorazredne: dobrobit zajednice, zdravlje planete, pa čak i opšte blagostanje države u kojoj posluju. Prema tome, direktori koji bi hteli da korporacija vodi više računa o sredini u kojoj deluje doveli bi u pitanje svoje radno mesto, jer briga za okolinu je nepotreban trošak koji smanjuje konkurentsku sposobnost, a posledično i profit. Ako MNK ne pokazuje rezultate, nema razloga da postojeća upravljačka struktura i dalje vodi kompaniju. To skupština akcionara zahteva od upravnog odbora koji onda smenjuje i postavlja generalne direktore.

Multinacionalna kompanija je stoga tehnološka struktura koja sledi samo sopstvena načela i sopstvene moralne obrasce. U takvoj strukturi ljudi su samo instrumenti koji moraju da se ponašaju po pravilima kompanije ili bivaju isključeni. To se zove objektivizacija zaposlenih, odnosno dehumanizacija. Svaki zaposleni ima svoju normu koja je naravno merljiva i koju mora da ispuni ako hoće da ostane na poslu ili će doći neko drugi na njegovo mesto. To se zove savremeni način života i poslovanja. Sve je podređeno profitu.

6.3. Uticaj multinacionalnih kompanija na ekosistem

Globalni rast i razvoj ovim tempom i ovim kapacitetom nemoguć je bez prekomernog iscrpljivanja prirodnih bogatstava. Najveću štetu od globalizacije i slobodne trgovine imale su i imaju zemlje Trećeg sveta. Zahvaljujući programima za razvoj infrastrukture i modernizacije koje finansiraju vlade industrijski razvijenih zemalja kao i već pomenute međunarodne institucije MMF i Svetska banka, zemljama Trećeg sveta odobreni su zajmovi u iznosu više milijardi dolara. Na ovaj način mnoge zemlje su se suočile sa dužničkom krizom i nemogućnošću vraćanja pozajmljenih sredstava. Mnoge od tih zemalja su uvezle tehnologiju koja zahteva veliki kapital u proizvodnji. „Spoljni dugovi krajem 1973. god. iznosili su oko 119 milijardi dolara, da bi sredinom devedesetih dostigle iznos od preko 2.000 milijardi dolara, a početkom XXI veka spoljni dug je premašio 2.600 milijardi dolara.”⁶ Na ovaj način su ove zemlje postale zavisne od globalnih trgovinskih, finansijskih i investicionih sistema, pri čemu su MNK iskoristile priliku za osnivanje proizvodnih i trgovinskih baza u tom delu sveta. Da bi finansirale kredite i modernu tehnologiju, zemlje Trećeg sveta bile su prinudene da rapidno povećaju izvoz uglavnom sirovina i prirodnih bogatstava kao što su drvo, rude, nafta, žitarice itd. Ovo je dovelo do gubitka starosedelačkih veština i sposobnosti oslanjanja na sopstvene snage. Priroda je tu pretrpela najviše

„U svojoj knjizi 'Zmajevi u neprilici' (1990) Volten Belo i Stefani Rozenfeld brižljivo su zabeležili slučaj Tajvana, zemlje koja je doživela nagli ekonomski bum i koja je služila kao primer Svetskoj banci na koji treba svi da se ugledaju.”

„Radi potreba industrijskog razvoja šume su iskrčene, istočna obala koja je bila prekrivena šumama sada je ogoljena. Seča šuma je izazvala veliku eroziju tla, naročito u planinskim krajevima. Napori da se maksimalno uveća poljoprivredna proizvodnja na plantažama koje uzgajaju kulture za izvoz, između 1952. i 1980. god. utrošila se upotreba veštačkog đubriva čime je zemljište postalo kiseliije, izgubilo cink i postalo manje plodno. Pored toga spiranjem đubriva i oticanjem u podzemne vode zagađen je glavni izvor pijaće vode za mnoge Tajvance. Masovno su upotrebljavani i pesticidi koji su doveli do dodatnog zagađenja.

⁶ Đurica Acin, *Međunarodni ekonomski odnosi*, Pigmalion, Novi Sad, 2003, str. 111

jer su državne regulative koje bi kontrolisale upotrebu pesticida smanjene. Hrana je zagađena pesticidima toliko da ratari ne jedu ono što prodaju na pijaci, već uzgajaju druge proizvode bez pesticida i njih jedu.

Na Tajvanu ima 20 fabrika i u cilju maksimizacije profita i konkurentnosti vlasnici fabrika ne poštuju ni jedan propis o uklanjanju otpada, već jednostavno izruče otpad u najbliži vodeni tok. Nije čudno ni to što je 30% pirinča koji se uzgaja na Tajvanu zagađeno teškim metalima uključujući živu, arsenik i kadmijum. U maloj varoši blizu grada Kaohsijunga, zbog četrdesetogodišnjeg zagađivanja od strane tajvanske naftne kompanije, voda ne samo da nije za piće nego je i zapaljiva. Povećana je zagađenost vazduha, tako da dostiže nivoe dvostruko veće od onih dozvoljenih u SAD. Broj obolelih od astme se učetvorostručio od 1985. dok je rak postao glavni uzročnik smrtnosti⁷

U multinacionalnim kompanijama važi nepisano pravilo da se prvo mora zemlja razviti i učiniti bogatom pa tek onda brinuti o očuvanju životne sredine, ovaj stav ne može nikako biti opravdan. Globalna konkurentnost je postala prioritet, pa je tako i u slučaju Tajvana priroda mnogo pretrpela zbog ekonomskog razvoja. Jedan od principa koji važi u globalnoj slobodnoj trgovini jeste da svaka zemlja treba da se posveti proizvodnji i izvozu samo onih proizvoda koje najbolje proizvodi, odnosno one kod kojih ima komparativne prednosti u odnosu na druge zemlje. To je bio model koji je primenjivan i koji se još primenjuje od strane Svetske banke u zemljama Trećeg sveta.

Indikativan je primer Malezije, zemlje koja je takođe doživela nagli privredni rast poslednjih godina. Malezija svoje devizne prihode stvara sečom drveta i izvozom drvne građe. "To godišnje donosi Maleziji milijardu i po dolara u devizama, ali po užasnu cenu za prirodnu okolinu. Oko 1945. god. malezijsko poluostrvo je bilo oko 75% pod šumom, dok danas drveća gotovo i da nema. Multinacionalne kompanije tako brzo ogoljuju malezijske države Saravak i Sabah da će sve šume u njima biti posečene za nekoliko godina."⁸

Zemlje čiji se razvoj bazira na izvozu prirodnih resursa imaju strahovito slabe propise koji bi regulisali ili pak sveli na prihvatljivu meru eksploataciju prirode. „Kao primer može da posluži Kostarika koja je bila podvrgnuta između 1980. i 1989. god. procesu strukturnog prilagođavanja kako bi se uvećala konkurentnost na globalnom tržištu. Taj program su, naravno, vodile Svetska banka i MMF. Ekspanzija industrije banana i visokosubvencionisane farme za uzgoj goveda umnogome su povećale izvoz. Međutim, cenu je morao da plati šumski pokrivač te zemlje koji se smanjio sa 50% u 1970. god. na 37% u 1987. god. i koji se i dalje smanjuje. Naravno da Kostarika nema adekvadne zakone koji bi sprečili dalju devastaciju šumskog pokrivača. Nežaboravimo i korišćenje velike količine veštačkog đubriva i pesticida koji se spiraju sa tla u reke i završavaju u moru, uništavajući koralne grebene. U nekim oblastima je uništeno čak 90% takvih grebena."⁹

Od svih dosad spomenutih zemalja nismo rekli možda i najekstremniji slučaj zloupotrebe prirode, a to je slučaj kineske ekonomije. Ova država u poslednjih nekoliko godina beleži dvocifrene stope rasta GDP-a, što je fantastično za tako veliku privredu. Ovakav nagli rast, naravno, ima svoju cenu.

Evo nekih činjenica koji karakterišu kinesku ekonomiju:

- 1) Od 20 najprljavijih gradova na svetu, 16 ih je u Kini. Broj jedan je Peking.
- 2) Između 2000. i 2005. godine gradovi u Kini izbacili su SO₂ u količini od 26 tona.
- 3) 15% celokupne emisije CO₂ na planeti Zemlji potiče iz Kine.

⁷ Edvard Golgsmith, *Globalna trgovina i životna sredina u knjizi Džerija Mendera I Edvarda Goldsmitha-Globalizacija*, Clio, Beograd, 2003. str. 107

⁸ Ibidem, str. 108

⁹ Ibidem, str. 120 i 121

- 4) Dve trećine svih velikih jezera i reka u Kini služe kao kanalizacija, dok 350 miliona Kineza nema vodu za piće na raspolaganju, nego se sami snalaze za istu ili im se u minimalnim količinama doprema.
- 5) Kina je i broj jedan u svetu po koncentraciji nitrogen oksida

Jedna trećina vodenih tokova reka u Kini je visoko zagađena, kao i 75% jezera i 25% morske vode. Gotovo 30.000 dece umre od dijareje koja je prouzrokovana zagađenom vodom. Iako je Kina na četvrtom mestu po stopi ekonomskog rasta u svetu, u toj državi ne posvećuju mnogo pažnje ekološkim pitanjima. Više od 17.000 gradova nema kanalizacione sisteme, a na ulicama se često mogu videti fekalije. U seoskim sredinama situacija nije nimalo bolja, imajući u vidu to da 70% seoskog stanovništva živi u nehigijenskim uslovima. Voda iz većine kineskih reka higijenski je neispravna i ne bi se smela upotrebljavati za piće.

Od svih ekoloških problema koji pogađaju našu planetu na globalnom nivou najviše zabrinjava problem globalnog zagrevanja i klimatskih promena. Postoje 9 od 10 šansi da promene pripadaju aktivnostima čoveka, zbog nekontrolisanog izliva gasova sa efektom staklene bašte. „Promene atmosferskih koncentracija gasova staklene bašte su uglavnom posledica sagorevanja fosilnih goriva. Koncentracija ugljen-dioksida u atmosferi je svake godine sve veća, čak je dostigla najveći stepen u poslednjih 650 godina. Koncentracije CO₂ su porasle od 280 ppm, u predindustrijskom dobu, do 370 ppm koliko i danas iznose. Procenjuje se da će, prateći sadašnje trendove, ove koncentracije CO₂ biti između 540 i 970 ppm krajem 21. veka.”¹⁰

Prema izveštaju Nacionalne zdravstvene akademije Amerike, nijedna katastrofa neće izazvati takav poguban efekat na planetu kao globalno zagrevanje. Najrelevantnija studija urađena na tu temu do sada je objavljena nakon Međuvladinog panela o klimatskim promenama održanog 2001. u okviru Ujedinjenih nacija (IPCH), koja prognozira da bi temperatura do 2100. mogla porasti od 1,4°C do 5,8°C. Takvo zagrevanje bi dovelo do otapanja lednika na planinama i Arktika, povećanje nivoa mora, pojavu oluja, destabilizacije i nestanka biljnog i životinjskog sveta, salinizacije pitkih voda, kao i velike suše, odnosno širenja pustinja. Mi smo svedoci da se sve ovo danas događa.

Rasprava o rezultatima

Globalizacija zaista jeste proces koji postoji i koji se odvija pred našim očima. Njeni glavni pokretači multinacionalne kompanije imaju strahovit uticaj na naše živote, kako direktno kroz proizvode koje nam plasiraju, tako i indirektno preko zagađenja i uništenja životne sredine u kojoj živimo. Globalizacija je fenomen koji je pun apsurdna i protivurečnosti. Mnogi vide globalizaciju kao proces neograničene razmene znanja, informacija i kapitala i kao takvu je vide u veoma pozitivnom svetlu. Mnoge zemlje su se razvile pod uticajem globalizacije. „Globalizacija je neosporno doprinela smanjenju siromaštva koje se u poslednjih 20 godina prepolovilo. Prosečan životni vek se u zemljama u razvoju značajno povećao od Drugog svetskog rata. Stopa smrtnosti dece se takođe znatno smanjila, kao i razlike u dohotku. Demokratija se dramatično širi.

Procenat ljudi koji žive u zemljama u razvoju sa primanjima ispod 1 dolara (usklađeno sa inflacijom i kupovnom moći) se prepolovio. Između 1950. i 1999. godine, globalna pismenost narasla je sa 52% na 81% svetske populacije.

Međutim, globalizacija sa sobom nosi i onu manje lepšu stranu realnosti. U narednim kratkim crtama biće navedene činjenice koje karakterišu globalizaciju, odnosno sve protivurečnosti koje je prate:

„Manje od 1% novca koji se ulaže za naoružanje je dovoljno da svako dete na svetu ima besplatno školovanje.

51% najbogatijih tela u svetu su multinacionalne kompanije.

- 3) Najbogatija nacija na svetu (SAD) ima najviši jaz između bogatih i siromašnih.

¹⁰ <http://www.polj.ns.ac.yu>

20% stanovnika razvijenih zemalja troši 86% svih dobara u svetu.

50% najbogatijih ljudi u razvijenim zemljama drži 82% izvoza i 68% stranih investicija u svetu.

1960.god. 20% najbogatijih ljudi je imalo 30 puta veći dohodak od 20% najsiromašnijih, u 1997.god. je taj odnos bio 74 puta.”

Prema UNICEF-u 30.000 dece umre dnevno od siromaštva.

Nerazvijene zemlje sada daju 13 dolara na otplatu duga za svakih 1 dolar pozajmljini.

Nekoliko stotina milijardera na zemlji poseduje koliko 2,5 milijarde najsiromašnijih ljudi na svetu”.

Od oko 6 milijardi ljudi na svetu, 1,3 milijarde ljudi živi na manje od 1dolar dnevno, 3 milijarde ljudi živi na manje od 2 dolara dnevno, 1,3 milijarde nema pristup pijaćoj vodi, 3 milijarde nema pristup kanalizaciji, 2 milijarde nema pristup struji.”¹¹

Etička ocena rada

Proces globalizacije je naša svakodnevnica. Kao što je navedeno u prethodnom tekstu multinacionalne kompanije imaju presudnu ulogu na ekološki sistem i životnu sredinu. Ova pozitivistička konstatacija, izvedena je iz činjenica koje karakterišu današnji svet, stavljaju čoveka kao glavnog i odgovornog za sudbinu planete. Prema svim ocenama ovakav razvoj je neodrživ i podrazumeva apsolutnu devastaciju prirode, čija će žrtva biti i sam čovek.

Možda treba da se ugledamo na razmišljanja koja su imali antički Grci, čija je apsolutna paradigma bila život sa merom. Još je Platon isticao da čovek treba da ima samo onoliko koliko može nositi i voziti, odnosno samo onoliko koliko je određeno merom između premalo i previše. Ovakav pogled na svet ne bi škodio kad bi ga zauzele i multinacionalne kompanije. Međutim, njihova paradigma je profit i to što više profita, a neretko i po svaku cenu. U Aristotelovoj podeli praktičnih nauka na etiku, politiku, pravo i ekonomiju, etika je bila prva u antičkoj Grčkoj. Međutim svet se izmenio, ono što je nekad bilo na prvom, sada je na poslednjem mestu, za moral niko ne mari. Sada je ekonomija ta koja je zauzela primat, a ostale nauke samo potpomažu što brži i što veći napredak ekonomije. Mera mora biti uspostavljena. Kako stvari stoje sve više ljudi je počelo da uviđa da prekomerni ekonomski rast ne donosi ništa dobro. Moral (u smislu mere „ni premalo ni previše”) mora biti prisutan bar u nekom stepenu. Ekonomija koja podrazumeva bolji život, lepšu budućnost, svetliju perspektivu, mora da vrati i moral u svoje okrilje, jer ljudi shvataju da jedino zajedničkim delovanjem ekonomije i etike svet ide ka održivom razvoju. Prvi koraci su napravljeni, tako treba nastaviti.

Literatura

- [1] Dejvid Held, (1997) *Demokratija i globalni poredak*, Filip Višnić, Beograd
- [2] Džeri Mander i Edvard Goldsmith, (1997) *Globalizacija*, Clio, Beograd
- [3] Džozef E. Stiglic, (2004) *Protivrečnosti globalizacije*, SBM-x, Beograd
- [4] Đurica Acin, (2003) *Međunarodni ekonomski odnosi*, Pigmalion, Novi Sad
- [5] Živan Ristić, (2006) *O istraživanju, metodu i znanju*, Ipi, Beograd
- [6] *Globalizacija, mit ili stvarnost*, (2003) Zbornik, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
- [7] www.biznisnovine.com/cms/item/stories/sr.html
- [8] www.ekoforum.org.yu/indeksvest.asp
- [9] www.globalizacija.vest.asp.htm
- [10] www.globalizacija/odnosbogatstvaisiromaštva.htm
- [11] www.globalizacija/učemujeproblem.htm
- [12] www.polj.ns.ac.yu

¹¹ <http://globalizacija/odnosbogatstvaisiromaštva.htm>

- [13] www.sr.wikipedia.org
- [14] www.supernaturalfest.com/supernatural.html
- [15] www.voanews.com/serbian/archive/2006
- [16] www.vojvodina.phpblgweb.com/vojvodina-ftopic3570.html